

HØGSKOLEN STORD/HAUGESUND

SAMMENLIGNING AV GENERASJONSSKIFTE I ENKELTPERSONFORETAK OG AKSJESELSKAP

Bacheloroppgave utført ved
Høgskolen Stord/Haugesund – Økonomisk- administrativ utdanning

Av:	Kandidatnummer:
Ingrid Majala	21
Melita Adzemovic	11

Dette arbeidet er gjennomført som ledd i bachelorprogrammet i økonomi og administrasjon ved Høgskolen Stord/Haugesund og er godkjent som sådan. Godkjennelsen innebærer ikke at HSH inntår for metodene som er anvendt, resultatene som er fremkommet og konklusjoner og vurderinger i arbeidet.

*SAMMENLIGNING AV GENERASJONSSKIFTE I ENKELTPERSONFORETAK OG
AKSJESELSKAP*

Ingrid Majala

Melita Adzemovic

Navn på veileder:

Halvor Sandvold

Gradering:

Offentlig

Sammendrag

I denne bacheloren har vi fokusert på hvilke skatterettslige og arveavgifts rettslige konsekvenser et generasjonsskifte får, og hvordan dette blir i et enkeltpersonforetak sammenlignet med et aksjeselskap. Finansregnskapet som vi har brukt i oppgaven, har vi utarbeidet fra regnskapene fra flere reelle virksomheter.

Teorien vi har samlet danner det generelle grunnlaget, for å kunne beregne arveavgiften ved et generasjonsskifte i et enkeltpersonforetak og et aksjeselskap. Det er et stort og omfattende tema vi har gått i gang med, og ingen generasjonsskifter er like. Det har vært utfordrende å finne informasjon om dette temaet, og vi måtte være kritisk til kildene vi skulle bruke. Det ble også noen overraskelser underveis i oppgaven, og enkelte deler her var mer utfordrende enn andre. I en slik oppgave er det viktig å samle inn all relevant informasjon før man tar en avgjørelse.

Vi har sett på hvordan arveavgiften blir i ulike situasjoner, og med det som utgangspunkt kan vi relatere dette til virkelige virksomheter. Vi vil kunne ta avgjørelser på bakgrunn av hvordan arveavgiften slår ut. Dette fordi arveavgiften slår ut forskjellig for enkeltpersonforetak og aksjeselskap. Verdien av virksomheten, antall arvinger og selskapsform er blant ting som har betydning for konklusjonen, og hvordan utføre et generasjonsskifte og komme best mulig ut av det. Med denne oppgaven vil vi hjelpe andre til å lettere kunne utføre og forstå et generasjonsskifte.

Ut ifra vår oppgave fant vi ut at det er enklere å gjennomføre et generasjonsskifte i et aksjeselskap enn et enkeltpersonforetak.

Forord

Oppgaven vår er skrevet i forbindelse med bachelorstudiet i økonomi og administrasjon ved Høgskolen Stord/Haugesund. Vi er to studenter som tar fordypning innenfor regnskapsføring. For å ha muligheten til å kunne bli autorisert regnskapsfører, ble vi begrenset til å skrive innenfor skatterett, rettslære eller finansregnskap. Valget vårt falt på en blanding av skatterett og rettslære som vi begge synes er svært interessant, og emnet generasjonsskifte som vi ville fordype oss i.

Hensikten med vår oppgave var å lære mer om hvordan et generasjonsskifte blir utført. Dette er et tema som i dag er aktuelt for veldig mange virksomheter. Det kommer en tid hvor eieren må pensjonere seg og neste generasjon kan føre driften videre. Vi skal se på hvilke lover og regler man har å forholde seg til, og om det er noen forskjeller i generasjonsskifte for enkeltpersonforetak sammenlignet med generasjonsskifte i aksjeselskap. Dette fordi det har skjedd mye innen arv og generasjonsskifte de senere år.

Vi takker vår veileder Halvor Sandvold som har ledet oss på riktig vei, og har alltid klart å sette av tid til oss.

Haugesund, 14. mai 2012

Ingrid Majala

Melita Adzemovic

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	i
Forord	ii
Innholdsfortegnelse	iii
1 Innledning	1
1.1 Problemstilling	1
1.1.1 Avgrensninger	2
1.2 Metode	3
2 Generelt om generasjonsskifte	4
2.1 Verdsettelse av en virksomhet.....	5
3 Generasjonsskifte i et enkeltpersonforetak	6
3.1 Generelt om enkeltpersonforetak	6
3.2 Gjennomføring av generasjonsskifte for Ola Nordbu.....	7
3.2.1 Den ene sønnen overtar enkeltpersonforetaket	8
3.2.2 Skattemessige konsekvenser	9
3.2.3 Omdanne enkeltpersonforetaket til et aksjeselskap	11
4 Generasjonsskifte i et aksjeselskap	12
4.1 Generelt om aksjeselskap	12
4.2 Gjennomføring av generasjonsskifte for Nordbu AS	14
4.2.1 A og B aksjer.....	19
4.2.2 Begge arver virksomheten men den ene har dominerende eierandel	21
4.2.3 Arvelater selger aksjene til arvingene	23
4.2.4 Skattemessige konsekvenser	24
4.3 Konsekvensene ved det fremtidige salget av aksjene.....	25
4.4 Dersom aksjenes formuesverdi var på 30 mill.....	26
5 Konklusjon	30
6 Litteraturliste	32

1 Innledning

Den andre verdenskrig førte til en nedgang i den norske industriproduksjonen. Men i etterkrigstiden snudde denne trenden (Merkur). Mange norske bedrifter ble derfor etablert i etterkrigstiden, og i dag er vi kommet til den tredje etterkrigs generasjonen.

I følge statistisk sentralbyrå finnes det rundt 487 000 bedrifter i Norge, hvorav ca. 2/3 av disse er familiebedrifter. Det som kjennetegner en familiebedrift er at den eies av en person, en familie eller et ektepar som er aktive i den daglige driften. Når virksomheten har skiftet generasjon minst en gang tidligere snakker vi om en familiebedrift (Grette). I denne oppgaven skal vi ta for oss generasjonsskifte i en familiebedrift, og se på de lovmessige følgene dette medfører.

Vi gjør oppmerksom på at det blir brukt flere “fremmedord” i denne oppgaven. Og vi regner med at leserne av denne oppgaven har en akademisk bakgrunn angående de gjeldende temaene. Vi er klar over at kanskje ikke alle vil forstå alle begrepene vi har brukt, og vi tar dette på vår egen kappe.

1.1 Problemstilling

Ved begynnelsen av denne oppgaven hadde vi ikke tilstrekkelig kunnskap til å formulere en presis problemstilling. Vi valgte derfor å lage en vid problemstilling som vi ville utdype mer underveis. Vår generelle problemstilling ble derfor slik:

”Hvordan gjennomføre et generasjonsskifte for å beholde virksomheten og videre drift innenfor familien.”

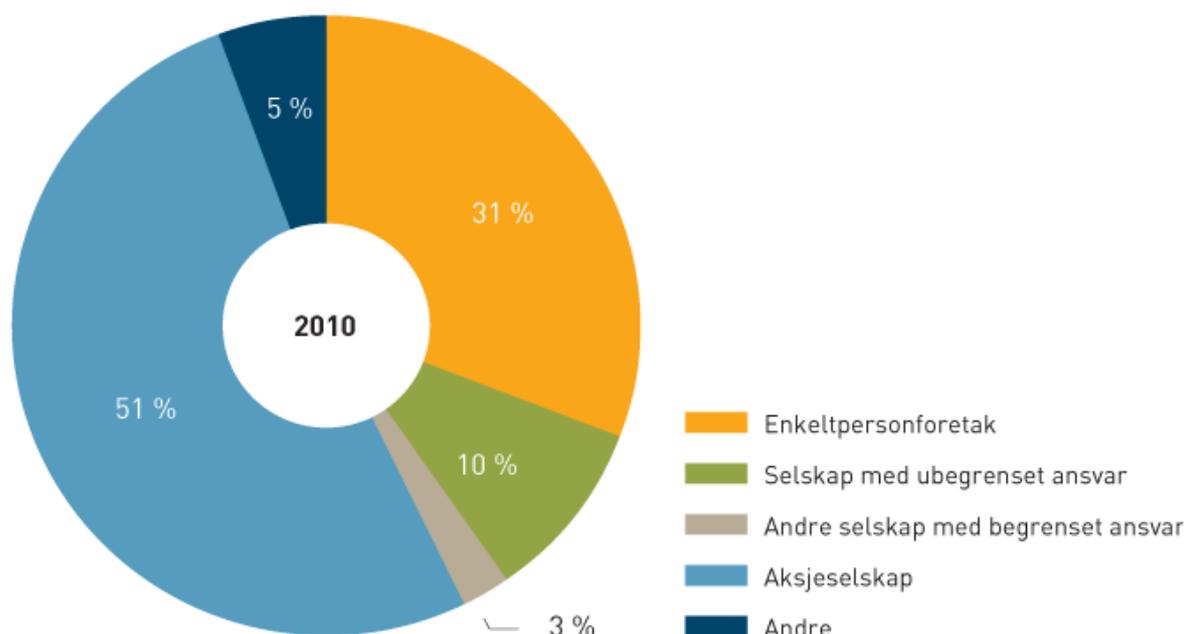
Vi vil ta utgangspunkt i enkeltpersonforetaket Ola Nordbu, som ble stiftet av Ola Nordbus far i 1950. Ola Nordbu overtok virksomheten i 1980. Han er eieren og den eneste ansatte av virksomheten. Denne virksomheten leier ut et driftsbygg i Haugesund til Export AS, men i dette bygget har Ola Nordbu også en kiosk som han driver. Kiosken selger varmmat og arbeidsklær, hvor ansatte fra andre næringsvirksomheter i området kan handle. Kiosken er i Olas eget bygg så derfor har han ingen leieutgifter annet enn strøm og lignende.

Ola Nordbu begynner å bli gammel og føler det er på tide å videreføre virksomheten til neste generasjon. Han har to sønner, Per og Pål, som begge er voksne med kone og 2 barn. Per har en utdannelse innen økonomi og ledelse mens hans bror Pål har en yrkesutdannelse innen

byggfag. Personene vi retter generasjonsskifte mot, er arvelateren Ola Nordbu og arvingene Per og Pål Nordbu. Vi skal se på de skatte- og arveavgifts rettslige konsekvensene ved et slikt generasjonsskifte.

1.1.1 Avgrensninger

Et generasjonsskifte kan gjennomføres i alle typer virksomheter, men på grunn av tidsrammen til oppgaven må vi sette visse grenser for hva vi skal innlemme i den eller ikke. Derfor vil vi fokusere kun på generasjonsskifte i enkeltpersonforetak og aksjeselskap. Vi kommer til å se på Ola Nordbu som et enkeltpersonforetak, men hvor de vurderer å endre selskapsform før gjennomføringen av generasjonsskiftet. Denne endringen avhenger av hvilken av selskapsformene som er enklest å utføre et generasjonsskifte med, og blant annet hvordan arveavgiften slår ut. Disse virksomhetene vil derfor ha relativt like regnskap, noe som gjør det lettere når vi skal påvise forskjellene mellom disse selskapsformene. Vi valgte disse selskapsformene fordi de er mest vanlige i Norge, se bilde 1 (Brønnøysundregisteret¹).

Figur 1 Registrerte foretak fordelt på foretakstyper i 2010

Brønnøysundregisteret har ikke årsmeldingen ferdig for 2011 før ut på høsten 2012, og det er derfor vi bruker tallene fra 2010. Etter en sammenligning av tallene fra 2009 og 2010, kom vi frem til at det var små endringer (Brønnøysundregisteret²). Derfor konkluderer vi med at det kommer til å være minimale endringer fra 2010 til 2011 også. Det vil si at de mest vanlige selskapsformene fortsatt er enkeltpersonforetak og aksjeselskap.

Det er en del faktorer involvert ved et generasjonsskifte og vi skal fokusere på at Ola Nordbu ønsker å gjennomføre dette steget før han dør. I dette tilfellet bruker man legalarv ved fordelingen, altså de bruker loven ved fordelingen av virksomheten. I aksjeselskap kan vi fordele aksjene på forskjellige måter. Vi avgrensner oppgaven ved å se på tre av alternativene. Dette ved å bruke A og B aksjer, at brødrene arver sammen men hvor en har den dominerende eierandel og at de kjøper aksjene av arvelater. Vi skal se på hvordan arveavgiften og de skattemessige konsekvensene blir ved disse metodene.

Med de avgrensningene vi har valgt, kom vi fram til denne problemstillingen:

”Hvilke skatte- og arveavgifts rettslige konsekvenser får et generasjonsskifte i et enkeltpersonsforetak sammenlignet med et aksjeselskap?”

1.2 Metode

Vi valgte å ta utgangspunkt i en tenkt virksomhet, hvor vi har brukt regnskapet fra flere reelle virksomheter i konstruksjonen av finansregnskapet til denne fiktive virksomheten. Gjennom oppgaven bruker vi skatte- og arveavgiftssatsene for inntektsåret 2012.

I teoriinnhenting har vi prøvd å finne relevant litteratur om temaet, men det var begrenset hvor mange bøker som omhandler dette. Derfor har vi for det meste brukt internett, og passet på å kun bruke seriøse kilder vi anså som valide.

2 Generelt om generasjonsskifte

Det kommer et tidspunkt i alle bedrifter hvor eieren ikke kan eller vil drive videre, og det blir derfor aktuelt å gjennomføre et generasjonsskifte. Reglene ved et generasjonsskifte har endret seg betydelig de siste 30 årene. Tidligere var det oftest den eldste sønnen som arvet etter faren, mens de andre søsknene ikke fikk noe eierskap i virksomheten. Etter hvert som tidene har forandret seg har denne tradisjonen blitt endret og det er blitt mer likestilt. I dag fungerer lovene og reglene slik at de er med på å fordele virksomheten mellom arvingene.

Når man skal gjennomføre et generasjonsskifte kan det være lurt å bruke mye tid og planlegging før man foretar selve skiftet. Det er ikke alltid man kan planlegge et generasjonsskifte, f.eks. hvis eieren plutselig dør. Virksomheter som Deloitte, KPMG, PwC og Ernst & Young har eksperter som kan gi nyttige råd i slike situasjoner.

I den norske arveretten er testamentarv og legalarv to arvemåter som brukes. Testamentarven handler om at arvelateren bestemmer hvordan arven skal fordeles i et testament før han/hun dør. Legalarven bruker loven for å fordele arven, og det er dermed de som er nærmest den avdøde som er arvingene. Det vil si at ektefelle og barn blir arvingene, men man kan gå lenger ut i slekten dersom den avdøde ikke har ektefelle eller barn. (Larsen og Busvold, 2009)

Arveavgiftsloven har regler som bestemmer hvor mye som skal betales i arveavgift av arv og gave og hvilke typer gaver dette gjelder for. Nesten all arv er arveavgiftspliktig, og det er mottakeren av arven som belastes for denne avgiften. Det er ifølge Skatteetaten¹ et fribeløp på arv og gave, som hvert år reguleres av stortingset. For 2012 har vi disse satsene for arveavgift, jf. Stortingsvedtak om arveavgift, 2012, §§ 4 og 5, som gjelder:

Beløp	Dem som arver	
	Barn, fosterbarn og foreldre	Andre
De første kr 470 000	0 %	0 %
De neste kr 330 000	6 %	8 %
Alt over kr 800 000	10 %	15 %

De første kr 470 000 er et fribeløp for arvemottakeren ved arv og gave. Arven kan fordeles på svigerdøtre/sønner og barnebarn til arvelateren, og disse kan motta dette beløpet uten å måtte betale noe arveavgift for det. På denne måten reduseres arvingenes arv og dermed arveavgift.

2.1 Verdsettelse av en virksomhet

Når man skal gjennomføre et generasjonsskifte må virksomheten verdsettes. De to mest brukte verdsettelsesmetodene er den inntjeningsbaserte og den balansebaserte metoden. Under disse to verdsettelsesmetodene er det flere måter å verdsette en virksomhet på. Blant de balansebaserte metodene kan vi verdsette virksomheten etter substansverdien, den bokførte verdien og likvidasjonsverdien. Under de inntjeningsbaserte metodene finner vi dividendemodeller, kontantstrømbaserte metoder, superprofitt, normalresultatmetoden og relative metoder. Alle disse metodene er forskjellige måter man bruker for å finne omsetningsverdien på de ulike delene av virksomheten og det går derfor ikke an å velge bare en av dem. Ved et generasjonsskifte av et enkeltpersonforetak bruker vi derfor flere av disse metodene, alt etter hvilke deler av virksomheten vi snakker om.

Substansverdien er et uttrykk for den virkelige verdien av bedriftens eiendeler. Med andre ord er det markedsverdien av eiendelene minus gjeld og latent skatt (skatt som må betales hvis for eksempel en lagerreserve oppløses) når dette er relevant. Om det ikke eksisterer et marked for foretakets eiendeler, kan markedsverdien erstattes med gjenanskaffelsesverdier for eiendelene hvor det blir justert for slitasje og annen verdiforringelse. Verdivurderingen her tar utgangspunkt i at virksomheten blir drevet videre (Lederkilden¹).

Ved den bokførte verdi metoden ser man på balansepostene i regnskapet. Disse verdiene er som oftest ikke den virkelige verdien på eiendelen. Eiendelene er i balansen styrt av regnskapsloven (Lederkilden²). Man bruker den bokførte verdien på bankinnskudd og kundefordringer i beregningen av arveavgiftsgrunnlaget. Det er denne bokførte verdien som er omsetningsverdien til bankinnskuddet og kundefordringene.

Vi valgt ikke å utdype de andre metodene, fordi de ikke er relevante for vår oppgave.

Ved et generasjonsskifte av et aksjeselskap bruker man ikke denne type verdsettelsesmetode. Men vi ser på ligningsverdien til eiendelene og trekker i fra gjelden for å finne formuesverdien til de samlede aksjene, som man deretter fordeler per aksje.

3 Generasjonsskifte i et enkeltpersonforetak

3.1 Generelt om enkeltpersonforetak

I et enkeltpersonforetak er det en fysisk person som står ansvarlig for næringsvirksomheten. Eieren må være myndige for å kunne opprette et slikt foretak, og foretaket må ha en adresse her i Norge. Den som er eier, står økonomisk ansvarlig for virksomhetens økonomi og gjeld. Det er dermed eieren i virksomheten som bestemmer alt, og det er ikke noen særskilte lover og regler om enkeltpersonforetak. Har virksomheten mer enn 30 ansatte gjelder det noen egne krav (Altinn¹). Dette er den enkleste formen for en virksomhet og den vanligste formen for ny oppstartede virksomheter.

Videre er ikke eierne pliktige til å sette penger til siden eller til å skyte inn kapital, siden han eller hun står ansvarlig for virksomhetens økonomi uansett. Skattemessig blir virksomheten liknet sammen med eieren personlig. Dette betyr at et eventuelt overskudd er skattepliktig og et underskudd er fradragsberettiget når vi regner med eierens andre inntekter som for eksempel lønnsinntekter (Altinn¹).

Foretaksmodellen ble innført i 2006, og brukes for å beregne personinntekten til enkeltpersonforetaket. Denne modellen er en type skjermingsmetode og følger reglene i sktl. § 12-10 til § 12-13. Denne skjermingsmetoden går ut på at eieren blir skattlagt med 28 % nettoskatt av alminnelig inntekt, og i tillegg blir han skattlagt med 11 % trygdeavgift og 9 og 12 % toppskatt for den delen av næringsinntekten som overstiger den risikofrie avkastningen (skjermingsfradraget) av kapitalen. Det er denne næringsinntekten som er personinntekten etter foretaksmodellen. (Fallan, 2011) For inntektsåret 2012 har det kommet nye regler til foretaksmodellen, det er vedtatt å fjerne lønnsfradraget for å skape likhet mellom aksjeselskap og enkeltpersonforetak (Skatteetaten²).

Når man skal verdsette et enkeltpersonforetak ved et generasjonsskifte er det kun omsetningsverdien som gjelder, altså salgsverdien, jf. aal. § 11. Derfor blir fast eiendom og løsøre i en virksomhet fastsatt til omsetningsverdien ved beregningen av arveavgiften (arveavgiftgrunnlaget). Derfor må driftsmidlene og varelageret takseres. Det er denne takseringsverdien som blir arvingens inngangsverdi og grunnlaget for de skattemessige avskrivningene.

Det er typisk å overføre flere gjenstander ved et generasjonsskifte og man må i slike tilfeller vurdere hver enkel gjenstand. Arvingen fortsetter derfor å bruke dette arveavgiftsgrunnlaget i virksomheten. Dette er prinsippet om diskontinuitet (Universitetet i Oslo). Ved generasjonsskifte får arvingen et nytt regnskap siden det blir en ny virksomhet.

3.2 Gjennomføring av generasjonsskifte for Ola Nordbu

Siden resultatregnskapet ikke er relevant for vår oppgave, tar vi bare utgangspunkt i balansen til Ola Nordbu, for 2010 og 2011:

Ola Nordbu		
Balanse pr. 31.12.2011		
	31.12.11	31.12.10
EIENDELER		
Anleggsmidler		
Varige driftsmidler		
Driftsbygg	10 593 600	11 036 400
Maskiner og utstyr	90 000	240 000
Sum anleggsmidler	10 683 600	11 276 400
Omløpsmidler		
Varebeholdning	350 218	350 218
Kundefordringer	291 669	612 244
Bankinnskudd	1 362 287	681 392
Sum omløpsmidler	2 004 174	1 643 854
SUM EIENDELER	12 687 774	12 920 254
EGENKAPITAL OG GJELD		
Egenkapital	8 447 769	8 049 146
Gjeld		
Langsiktig gjeld	4 091 427	4 719 999
Kortsiktig gjeld		
Leverandørgjeld	10 126	16 407
Skyldig offentlige avgifter	58 470	75 053
Annen kortsiktig gjeld	80 282	59 649
Sum kortsiktig gjeld	148 878	151 109
SUM EGENKAPITAL OG GJELD	12 687 774	12 920 254

3.2.1 Den ene sønnen overtar enkeltpersonforetaket

Et generasjonsskifte i et enkeltpersonforetak vil si at virksomheten går fra arvelateren til den ene arvingen. I et enkeltpersonforetak er det ikke mulig å ha to eiere og derfor kan ikke brødrene eie denne virksomheten sammen. I dette eksemplet er det kun Per som er interessert i å overta virksomheten. Generasjonsskiftet blir i dette tilfellet å fordele virksomheten mellom sønnene, Per og Pål. Jf. al. § 1 skal verdiene fordeles likt mellom arvingene, derfor blir Per nødt å kjøpe ut Pål.

Vi skal verdsette anleggsmidlene til salgsverdien, jf. aal. § 11, og varelageret skal også verdsettes til salgsverdien, jf. aal. § 14, tredje ledd. Etter en taksering får vi disse verdiene:

	Bokført verdi	Salgsverdi
Driftsbygg	kr 10 593 600	kr 13 000 000
Maskiner og utstyr	kr 90 000	kr 50 000
Varelager	kr 350 218	kr 300 000

Bankinnskuddet og kundefordringene verdsettes til bokført verdi, jf. aal. § 12. Vi beregner dermed eiendelene fratrukket gjelden for å finne det beløpet som skal fordeles på brødrene.

Eiendelene		kr 15 003 956
Gjeld	–	kr 4 240 305
Til fordeling	=	kr 10 763 651

Vi ser at det er relativt store verdier i denne virksomheten. Det skal fordeles kr 10 763 651 på Per og Pål, som vil si at de arver kr 5 381 826 hver, som er halvparten av virksomheten. I stortingsvedtak om arveavgift, 2012, § 3, står det at avgiftsgrunnlaget skal rundes nedover til nærmeste tall som er delelig med 1000, dermed beregnes arveavgiften av kr 5 381 000.

Denne tabellen viser hvilken arveavgift brødrene Per og Pål får hver ved generasjonsskiftet:

Beløp			
		Per	Pål
De første kr 470 000	kr 470 000 × 0 %	-	-
De neste kr 330 000	kr 330 000 × 6 %	19 800	19 800
Alt over kr 800 000	kr 4 581 000 × 10 %	458 100	458 100
Sum		477 900	477 900

Per må altså kjøpe ut broren sin for kr 5 381 826 og betale arveavgift på kr 477 900. I et slikt tilfelle må Per mest sannsynlig ta opp lån for å kunne kjøpe ut sin bror. Dette kan være tungt for virksomheten og kan føre til at den begynner å slite, f.eks. med betalingsvansker. Med en slik økning i gjelden til virksomheten kan det føre til at Per i verste fall går konkurs.

3.2.2 Skattemessige konsekvenser

Arven er ikke skattepliktig som inntekt, jf. sktl. §§ 5-1 og 5-2, men det er arveavgiften som blir ”skatten” arvingene betaler til staten. Dermed unngår de dobbeltbeskatning.

Etter gjennomføringen av generasjonsskifte vil arvelaters formue senkes med verdiene til virksomheten. Den skattemessige fordel for arvelater er dermed at han ikke behøver å betale så mye i formueskatt.

Arvingene vil på den andre siden overta alle disse verdiene og dermed få en større formue. De skattemessige konsekvensene for Pål blir dermed at han må betale mer i formueskatt. For Per vil de skattemessige konsekvensene bli at hans formue og avskrivningsgrunnlag på driftsbygg og driftsløsøre vil øke, siden det er Per som overtar alle de skattemessige verdiene for virksomheten ved generasjonsskiftet. Bestemmer brødrene seg for å selge virksomheten, kan de selge den med alle de nye skattemessige verdiene som virksomheten inneholder.

Etter dette generasjonsskiftet fortsetter Per med balansen under. Anleggsmidlene og varelageret er blitt endret i forhold til loven, og det gir Per en annen verdi på virksomheten.

Per Nordbu

Balanse pr. 01.01.2012

31.12.11

EIENDELER

Anleggsmidler

Varige driftsmidler

Driftsbygg	13 000 000
Maskiner og utstyr	50 000
Sum anleggsmidler	13 050 000

Omløpsmidler

Varebeholdning	300 000
Kundefordringer	291 669
Bankinnskudd	1 362 287
Sum omløpsmidler	1 953 986

SUM EIENDELER

15 003 986

EGENKAPITAL OG GJELD

Egenkapital

10 763 981

Gjeld

Langsiktig gjeld **4 091 427**

Kortsiktig gjeld

Leverandørgjeld	10 126
Skyldig offentlige avgifter	58 470
Annen kortsiktig gjeld	80 282
Sum kortsiktig gjeld	148 878

SUM EGENKAPITAL OG GJELD

12 687 774

Vi ser at driftsmidlene og varebeholdningen nå har blitt endret i forhold til omsetningsverdien av disse eiendelene. Driftsbygget har en høyere omsetningsverdi enn den bokført verdien. Driftsløsørene og varebeholdningen har ofte en lavere omsetningsverdi enn bokført verdi, som vi også ser her. Siden varebeholdningen kan inneholde ukurante varer og bruken av maskinene kan føre til slitasje, så er dette med på å minske omsetningsverdien.

3.2.3 Omdanne enkeltpersonforetaket til et aksjeselskap

Hvis det ikke er reelt å drive denne virksomheten som et enkeltpersonforetak er det mulig å omdanne det til et aksjeselskap. Det er skattefritt å omdanne et enkeltpersonforetak til et aksjeselskap, jf. sktl. § 11-20, første ledd, bokstav a. Men når det er fast eiendom i virksomheten, må det betales en dokumentavgift, jf. aal. § 20.

Ved å omdanne Ola Nordbu til et aksjeselskap vil sønnene få delt eierandel i den samme virksomheten. Når man oppretter et aksjeselskap må de gå inn med minimum kr 30 000 i aksjekapital, jf. asl. § 3-1, første ledd. Dette kommer vi mer inn på i del 4 om generasjonsskifte i et aksjeselskap.

4 Generasjonsskifte i et aksjeselskap

4.1 Generelt om aksjeselskap

Ved valg av selskapsform er et aksjeselskap et sikkert valg siden aksjeselskapet er en selvstendig juridisk enhet. Deltakerne har derfor ikke noe personlig ansvar for virksomhetens gjeld (Altinn²). Verdien på aksjekapitalen ble endret fra 1. januar 2012. Før var den på kr 100 000, mens den nå er på kr 30 000, jf. asl. § 3-1, første ledd.

Det vil si at for å kunne stifte et aksjeselskap i dag må eieren/eierne inn med minimum kr 30 000 i aksjekapital, jf. asl. § 3-1, første ledd, og det er dermed kun denne aksjekapitalen som går tapt ved evt. konkurs (Altinn²). Har virksomheten en aksjekapital på mindre enn 3 millioner kan eieren være den eneste ansatte, daglig leder og styreformann. Er aksjekapitalen høyere enn 3 millioner kan virksomheten fortsatt bare ha en aksjonær, men det må være et styre på minimum 3 personer (Kunnskapscenteret).

Et aksjeselskap skal ha en generalforsamling og et styre, og er det en virksomhet med over 200 ansatte må de også opprette en bedriftsforsamling. Siden det er generalforsamlingen som er virksomhetens øverste besluttsende myndighet, er det generalforsamlingen som tar de store avgjørelsene i virksomheten med en flertallsavstemning. (Store Norske Leksikon). Det er regler som begrenser eierne fra å ta penger ut av virksomheten, men man kan få uttak i form av aksjeutbytte og lønn. Igjen så er det begrenset hvor stort beløp man kan ta ut av bedriften (Altinn²).

Ifølge Fallan (2011) ble aksjonærmodellen innført i 2006, og den handler om å beskatte den delen av aksjeutbyttet og aksjegevinstene til aksjonæren som overstiger skjermingsfradraget (den risikofrie avkastningen) med 28 %. I aksjonærmodellen beregner man alminnelig inntekt, i motsetning til foretaksmodellen som beregner personinntekt. Ved bruk av skjermingsfradraget unngår aksjonæren dobbeltbeskatning. Denne prosessen er slik at virksomheten først må betale skatt på utdelt utbytte (28 %) og dermed må aksjonæren betale skatt på den delen av utbyttet som overstiger skjermingsfradraget (28 %).

Kontinuitetsprinsippet trådte i kraft med aksjonærmodellen i 2006, og det innebærer at mottakeren trer inn i arvelaterens inngangsverdi, skjermingsfradrag og andre skattemessige posisjoner som er knyttet til aksjen, jf. sktl. § 10-33. Kontinuitetsprinsippet er likevel

begrenset. Arvingens inngangsverdi kan ikke settes høyere enn den verdien som blir lagt til grunn ved beregning av arveavgiften, jf. sktl. § 9-7. Hovedregelen for verdsettelse er at det er omsetningsverdien på andelen som skal legges til grunn ved beregning, jf. aal. § 11.

Verdsettelsen av ikke-børsnoterte aksjer er et unntak fra denne hovedregelen som kom i 2009. De ikke-børsnoterte aksjene skal verdsettes til 100 % av aksjenes forholdsmessige andel av aksjeselskapets samlede skattemessige formuesverdi, jf. aal. § 11A. Men mottakeren kan velge å verdsette aksjene til enten 60 eller 100 % opptil en verdi inntil 10 millioner. Når aksjeverdien er over 10 millioner verdsettes aksjene til 100 %, jf. aal. 11A (Skatteetaten³).

Fritaksmetoden ble innført i 2004. Denne metoden innebærer at aksjeselskaper blir fritatt for skatt på utbytte og gevinst på aksjer, jf. sktl. § 2-38, og etter symmetriprinsippet mister de fradragsretten for et eventuelt aksjetap. Denne metoden er ment å gjelde for aksjeselskaper, og etter skatteloven omfattes virksomhetene som er selvstendige skattesubjekter av metoden. Grunnen til dette er at disse virksomhetene i størst mulig grad skal bli behandlet likt ved beskatning. Det ble foretatt en innstramning i denne metoden i 2009. Endringene i 2009 medfører at 3 % av netto skattefrie inntekter (aksjeutbytte og aksjegevinster) etter sktl. § 2-38 skal beskattes som ordinær skattepliktig inntekt. Med andre ord må selskapsaksjonærene inntektsføre 3 % av realisert utbytte og nettogevinster (Fallan, 2011).

Andre verdipapirer og eierandeler er fortsatt skattepliktige og dermed også fradragsberettigede. Typiske ting her kan være obligasjoner (KPMG). I sktl. § 2-38 andre ledd er det avgrenset for hvilke gevinster og tap som skal følge fritaksmetoden (Fallan, 2011).

Denne metoden fører til at kostnader som er knyttet til kjøp av aksjer ikke blir fradragsberettiget ved realisasjon av aksjene. Mens kostnader for mekler og andre kjøpskostnader er fradragsberettiget etter sktl. § 10-32 andre ledd. Derfor må disse kostnadene behandles hver for seg og balanseføres sammen med aksjene. Kostnader som er knyttet til utbytte vil heller ikke være fradragsberettiget, mens kostnader som er knyttet til den skattepliktige inntekt, gir fradragsrett etter sktl. § 6-1 (Fallan, 2011).

Når man arver aksjer og lignende som blir omfattet av aksjonærmodellen får man fradrag i arveavgiftsgrunnlaget for 20 % av latent gevinst, jf. aal. § 14, femte ledd. Dvs. at når man verdsetter aksjene til 60 % av deres formuesverdi vil arvingen få fradrag for denne latente gevinsten. Det blir beregnet ut i fra forskjellen mellom aksjeverdien når de er verdsatt til 100

og 60 % av deres formuesverdi. Verdsettes aksjene til 100 % av deres formuesverdi, vil ikke arvingene få dette fradraget.

4.2 Gjennomføring av generasjonsskifte for Nordbu AS

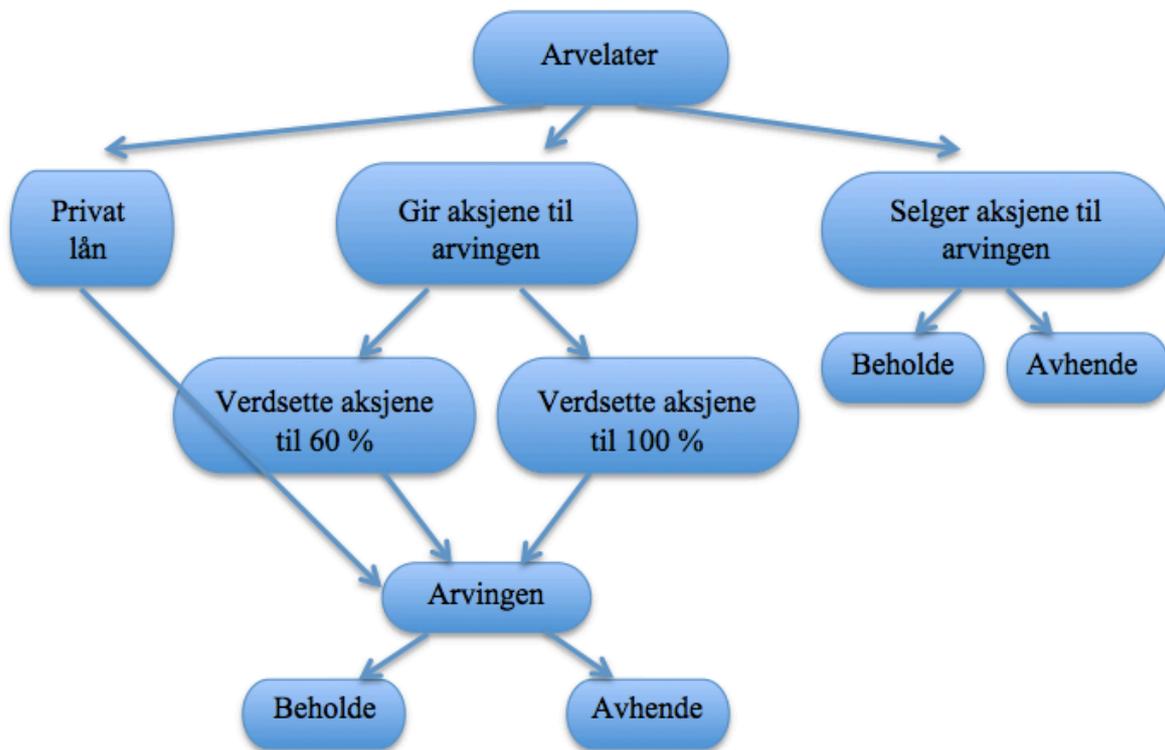
Et generasjonsskifte i et aksjeselskap trenger en del planlegging og tid. Når man gjennomfører et generasjonsskifte i en familiebedrift kan det føre til at arvingene får problemer med finansieringen og likviditeten. Slike konsekvenser fører ofte til at arvingene heller ønsker å kompenseres med penger i stedet for aksjer i virksomheten. I dette tilfellet er begge brødrene interessert i å overta virksomheten, og fordi de ikke står personlig ansvarlige i virksomheten lenger blir Pål mer interessert. Bestemmer arvingene seg for å beholde aksjene, er det forskjellige måter brødrene kan arve disse aksjene på.

Når man fordeler A og B aksjer er det vedtektene til virksomheten som bestemmer hvilken av aksjeklassene som har stemmerett. Vi forutsetter at A aksjene har stemmerett i virksomheten, mens B aksjene ikke har det. Dermed kan vi tenke oss at arvelater sitter med en A aksje og kontroll i virksomheten, mens arvingene sitter med B aksjer.

Brødrene kan velge å eie sammen. I slike tilfeller sitter begge arvingene med like mye kontroll i virksomheten. Å eie sammen kan ofte føre til konflikter mellom arvingene, og i mange tilfeller er det da bedre å fisjonere virksomheten. Ved en fisjon deler arvingene virksomheten mellom seg, hvor begge får sin egen virksomhet.

Arvingene av en familiebedrift vil som oftest at virksomheten skal holdes samlet. Det er mulig for arvingene å eie sammen, men hvor den ene arvingen får den dominerende eierandelen. Dermed eier arvingene sammen, men den ene sitter med kontrollen av virksomheten. Dersom noen av arvingene ikke ønsker å være med å drive virksomheten kan de kjøpes ut, og dermed kompenseres med penger.

Man må finne ut om arvingene ønsker å beholde eller selge aksjene sine. Dersom arvingene ønsker å beholde aksjene, må arvelateren velge om han skal selge aksjene til arvingen som et vanlig salg eller gi aksjene til arvingene. Når arvelateren gir aksjene til arvingen må arvingen verdsette dem, jf. aal. § 11A, enten til 60 eller 100 % av deres formuesverdi. (Idunn).

Figur 2 Valg ved arv/gave av ikke børsnoterte aksjer mv. (Idunn)

Det er flere alternativer for hvordan arvingene kan velge å overta aksjene på, som er illustrert i Figur 2.

Arvelater selger aksjene til arvingen

Dette er et helt vanlig salg av aksjer og det er kontantoverskuddet etter skatt som blir gitt som arv. Arvingen vil i slike tilfeller betale aksjenes markedsverdi, som dermed blir hans inngangsverdi. (Idunn).

Arvelater gir aksjene som arv, og arvingen verdsetter dem til 100 % av deres formuesverdi

Her velger arvelateren å overføre aksjene sine til arvingen som verdsetter dem til 100 % av deres formuesverdi. Dette kan føre til at arvingen får en ekstra skatt fordi inngangsverdien og skjermingsgrunnlaget ikke blir oppjustert når han overtar aksjene. (Idunn).

Arvelater gir aksjene som arv, og arvingen verdsetter dem til 60 % av deres formuesverdi

Her velger arvelateren å overføre aksjene til arvingen som verdsetter dem til 60 % av deres formuesverdi. (Idunn).

Arvingen verdsetter aksjene til 60 % av deres formuesverdi og arvelateren tar et privat lån

Når arvingen velger å verdsette aksjene til 60 % av deres formuesverdi, kan arvelater ta et privat lån som tilsvarer aksjenes verdi og setter dette som innskutt egenkapital i et ikke børsnotert selskap. På denne måten kan man eliminere mye av arveavgiften (Idunn).

Dette er et eksempel på hvordan denne metoden slår ut på arveavgiften:

		Vanlig
Antall aksjer		50 000
Formuesverdien	50 000 × 100 kr/aksje	5 000 000
60 %	jf. sktl. § 9-7	3 000 000
Latent skatt ¹⁾	kr 2 000 000 × 20 %	400 000
Arveavgiftsgrunnlaget		2 600 000
<i>Arveavgift</i>	kr 470 000 × 0 %	-
	kr 330 000 × 6 %	19 800
	kr 1 800 000 × 10 %	180 000
	Sum	199 800

1) Grunnlaget for latent skatt blir beregnet slik: 5 000 000 – 3 000 000 = 2 000 000

		Denne metoden
Antall aksjer		50 000
Formuesverdien		5 000 000
+ Innskutt egenkapital		3 000 000
= Samlet formuesverdi		8 000 000
60 %		4 800 000
Latent skatt ²⁾	kr 3 200 000 × 20 %	640 000
Gjelden		3 000 000
= Arveavgiftsgrunnlaget		1 160 000
<i>Arveavgift</i>	kr 470 000 × 0 %	-
	kr 330 000 × 6 %	19 800
	kr 360 000 × 10 %	36 000
	Sum	55 800

2) Grunnlaget for latent skatt blir beregnet slik: 8 000 000 – 4 800 000 = 3 200 000

Når arvingen overtar aksjene og lånet, vil dette lånet eliminere deler av arveavgiften (Idunn). I dette eksemplet regner vi med 50 000 aksjer verdsatt til kr 100 per aksje, og viser utregningen av arveavgiften hvor arvingen verdsetter aksjene til 60 % av deres formuesverdi. Her har vi prøvd å illustrere denne metoden med en helt vanlig arvemetode. Vi ser dermed at arvelater tar opp et privat lån og setter innskuddet som egenkapital. Men i dette generasjonsskifte får arvingene også lånet til arvelater. Arvelater setter derfor ikke inn noe kapital i virksomheten siden de får lånet hans også, men det får noe å si på arvetidspunktet. Dette er kun et teoretisk tilfelle og er ikke særlig mye brukt i praktisk. Men ved bruk av denne metoden vil de i dette tilfellet kunne minke arveavgiften med kr 144 000.

Vi har valgt å fokusere på to av disse arve metodene i vår oppgave, A og B aksjer der begge brødrene arver aksjer og der kun den ene som har den dominerende eierandelen. Siden dette er en familiebedrift er det lite sannsynlig at arvingene vil selge aksjene sine. Vi forutsetter derfor at brødrene ønsker å beholde aksjene sine og drive virksomheten videre. Vi ønsker også å se på når aksjene verdsettes til 60 og 100 % av deres formuesverdi. På denne måten vil vi kunne se forskjellen i arveavgiften.

Når Ola Nordbu endrer selskapsformen på virksomheten 1. januar 2012 til et aksjeselskap, kan de gjøre det skattefritt, jf. sktl. § 11-20, første ledd, bokstav a. Men når det er fast eiendom i virksomheten må det betales en dokumentavgift, jf. dal. §§ 6 og 7, som tilsvarer en prosentandel av omsetningsverdien til den faste eiendommen. Ifølge Finansdepartementet (2012) er dokumentavgiften på 2,5 %. Driftsbyggets omsetningsverdi har vi satt til kr 13 000 000 og dermed blir dokumentavgiften for Nordbu AS kr 325 000. Denne dokumentavgiften, jf. aal. § 20, får arvingene fradrag for ved overtakelsen av den faste næringseiendommen. Brødrene skal arve likt, jf. al. § 1, derfor får de halvparten av dokumentavgiften hver.

Virksomheten har en egenkapital på kr 10 763 981 og det er tilstrekkelig med verdier som man kan bruke som aksjekapital. Når de endrer selskapsformen til et aksjeselskap vil dette kun endre balansen i virksomheten.

Nordbu AS bruker dermed denne balansen fra 1. januar 2012:

Ola Nordbu

Balanse pr. 31.12.2011

	01.01.12	31.12.11
EIENDELER		
Anleggsmidler		
Varige driftsmidler		
Driftsbygg	10 593 600	-
Maskiner og utstyr	90 000	-
Sum anleggsmidler	10 683 600	-
Omløpsmidler		
Varebeholdning	350 218	-
Kundefordringer	291 669	-
Bankinnskudd	1 362 287	-
Sum omløpsmidler	2 004 174	-
SUM EIENDELER	12 687 774	-
EGENKAPITAL OG GJELD		
Egenkapital		
Aksjekapital	5 536 839	-
Annen Egenkapital	2 910 930	-
Sum Egenkapital	8 447 769	-
Gjeld		
Langsiktig gjeld	4 091 427	-
Kortsiktig gjeld		
Leverandørgjeld	10 126	-
Skyldig offentlige avgifter	58 470	-
Annen kortsiktig gjeld	80 282	-
Sum kortsiktig gjeld	148 878	-
SUM EGENKAPITAL OG GJELD	12 687 774	-

Vi har her beregnet formuesverdien per aksje i Nordbu AS, hvor vi har brukt ligningsverdien til eiendelene som utgangspunkt i denne beregningen under. Ligningsverdien for eiendommen skal utgjøre 40 % av utleieverdien, i følge Skatteetaten⁴. Varebeholdningen her er lavere enn i balansen og fordi vi kan ha ukurante varer eller at verdien på varene har gått ned. Det samme gjelder maskiner og utstyr. Her gjør slitasje og elde at verdien blir mindre enn i balansen.

Resten av tallene blir like fordi gjeld ikke kan endres med mindre man tar opp mer gjeld eller

betaler ned på gjelden, og bl.a. fordi vi har god tro på kundene våre og antar at vi ikke vil få noe tap på kundefordringer.

Driftsbygg	6 000 000
Maskiner og utstyr	50 000
Varebeholdning	300 000
Kundefordringer	291 669
Bankinnskudd	1 362 287
Bruttoformue	8 003 956
Gjeld	4 240 305
Netto formue	3 763 651
Antall aksjer	6 537
<i>Formuesverdien per aksje</i>	<i>575,7459 ≈ 576</i>

4.2.1 A og B aksjer

Denne fordelingen handler om at arvelateren ikke vil gi arvingene all kontroll over virksomheten med en gang, men at aksjeoverføringene skjer i flere omganger. Aksjene deles da inn i flere klasser, A og B, hvor vi forutsetter at A-aksjene har stemmerett mens B-aksjene har begrenset stemmerett. Dette avhenger av hva som står i vedtektene til virksomheten. Det er disse vedtektene som bestemmer hvilke av aksjeklassene som har stemmerett og utbytte. På denne måten kan arvelateren ved eie av kun en eller flere A-aksjer, fremdeles beholde kontrollen over virksomheten fram til det endelige generasjonsskifte blir gjennomført. Arvelateren kan også styre over de økonomiske interessene i virksomheten, mer enn det hans eierandel er, ved at han begrenser utbytte på B-aksjene. Denne måten å utføre et generasjonsskifte på kalles et suksessivt generasjonsskifte. Fordelen med dette er at den neste generasjonen kommer gradvis inn i virksomheten. Det vesentlige av arveavgifts oppgjøret kan dermed bli fremskyndet om man forventer at verdiene i virksomheten vil stige i nærmeste framtid. Overføring av aksjene bør skje etter FIFO-prinsippet, først inn først ut, sånn at de eldste aksjene blir overført først, jf. sktl. § 10-36. En aksjeoverføring kan skje uten arveavgift hvis den gis i form av gavesalg mot et vederlag som er likt aksjens arveavgifts verdi. En fordel med å opprette et holdingselskap, er at den fremtidige inntekten på aksjene kan bli mottatt og reinvestert innenfor rammene av fritaksmetoden (Revisorforeningen).

Dette kan altså være et godt alternativ for virksomheten. Hvis Ola Nordbu fortsatt ønsker å sitte med kontrollen over virksomheten, gir det sønnene tid til å orientere seg ordentlig om

hvordan virksomheten fungerer. Fordi alle aksjene var kjøpt på samme tidspunkt trenger vi ikke å tenke på FIFU-prinsippet.

Slik blir dermed fordelingen av aksjene og arveavgiften:

Arvelater overfører aksjene

Verdsetter aksjene til 100 %

		Ola	Per	Pål
Eierandel		0,02 %	49,99 %	49,99 %
Antall A aksjer		1		
Antall B aksjer			3 268	3 268
Formuesverdien	jf. sktl. § 9-7	576	1 882 368	1 882 368
Fradrag for dokumentavgiften	jf. aal. § 20		162 500	162 500
Arveavgiftsgrunnlaget			1 719 868	1 719 868
Stortingsvedtak for				
Avrundet til 1000	arveavgift, 2012 § 3		1 719 000	1 719 000
<i>Arveavgift</i>				
	kr 470 000 × 0 %		-	-
	kr 330 000 × 6 %		19 800	19 800
	kr 919 000 × 10 %		91 900	91 900
Sum			111 700	111 700

Verdsetter aksjene til 60 %

		Ola	Per	Pål
Eierandel		0,02 %	49,99 %	49,99 %
Antall A aksjer		1		
Antall B aksjer			3 268	3 268
Formuesverdien		576	1 882 368	1 882 368
60 %	jf. sktl. § 9-7		1 129 421	1 129 421
Latent skatt ¹⁾	kr 752 947 × 20 %		150 589	150 589
Fradrag for dokumentavgiften	jf. aal. § 20		162 500	162 500
Arveavgiftsgrunnlaget			816 332	816 332
Stortingsvedtak for				
Avrundet til 1000	arveavgift, 2012 § 3		816 000	816 000

Når man	<i>Arveavgift</i>	kr 470 000 × 0 %	-	-
fordeler		kr 330 000 × 6 %	19 800	19 800
aksjene i A og		kr 16 000 × 10 %	1 600	1 600
B klasser vil		Sum	21 400	21 400
man få				

forskjellige 1) Grunnlaget for latent skatt blir beregnet slik: $1\,882\,368 - 1\,129\,421 = 752\,947$ verdier på arveavgiften, avhengige av om man verdsetter dem til 60 eller 100 %. Ved å verdsette aksjene til 100 % av deres formuesverdi vil brødrene få en arveavgift på kr 111 700 hver, som er kr 223 400 til sammen. Denne verdien er en god del høyere enn om de verdsetter aksjene til 60 % av deres formuesverdi, som gir brødrene kr 21 400 hver i arveavgift og kr 42 800 til sammen.

Ved å verdsette aksjene til 60 % av deres formuesverdi sparer brødrene samlet kr 180 600 i arveavgift.

4.2.2 Begge arver virksomheten men den ene har dominerende eierandel

Det er arvelateren som bestemmer hvem som skal overta virksomheten og hvordan den skal fordeles. Hvis alle barna eier og driver i lag kan det ofte føre til samarbeidskonflikter. Det skjer ofte når kun en er kompetent nok til å drive og de andre bare henger seg med på løpet. Derfor kan det være best for virksomheten at den med kompetans til å drive virksomheten overtar den. Denne fordelingen handler om at alle kan eier i lag, men at den som skal drive virksomheten har dominerende eierandel og dermed kontrollen over virksomheten (Grette).

Per er mer interessert i å overta virksomheten enn Pål. Siden Per har en del kunnskap innenfor det å drive en virksomhet, er Ola sikker på at denne fordelingen mellom sønnene vil kunne hjelpe virksomheten videre. Når Per har dominerende eierandel i virksomheten, har han også kontrollen i virksomheten. Jf. al. § 1 skal Per og Pål arve likt.

Fordelingen av aksjene og arveavgiften blir dermed slik:

Arvelater overfører aksjene

Verdsetter aksjene til 100 %

		Per	Pål
Eierandel		50,5 %	49,5 %
Antall aksjer		3 301	3 236
Formuesverdien	jf. sktl. § 9-7	1 901 376	1 863 936
Fradrag for dokumentavgiften	jf. aal. § 20	162 500	162 500
Arveavgiftsgrunnlaget		1 738 876	1 701 436
Stortingsvedtak for			
Avrundet til 1000	arveavgift, 2012 § 3	1 738 000	1 701 000
<i>Arveavgift</i>			
	kr 470 000 × 0 %	-	-
	kr 330 000 × 6 %	19 800	19 800
	> kr 800 000 × 10 %	93 800	90 100
Sum		113 600	109 900

Verdsetter aksjene til 60 %

		Per	Pål
Eierandel		50,5 %	49,5 %
Antall aksjer		3 301	3 236
Formuesverdien		1 901 376	1 863 936
60 %	jf. sktl. § 9-7	1 140 826	1 118 362
Latent skatt	× 20 %	¹⁾ 152 110	²⁾ 149 115
Fradrag for dokumentavgiften	jf. aal. § 20	162 500	162 500
Arveavgiftsgrunnlaget		826 216	806 747
Stortingsvedtak for			
Avrundet til 1000	arveavgift, 2012 § 3	826 000	806 000
<i>Arveavgift</i>			
	kr 470 000 × 0 %	-	-
	kr 330 000 × 6 %	19 800	19 800
	> kr 800 000 × 10 %	2 600	600
Sum		22 400	20 400

1) Grunnlaget for latent skatt blir beregnet slik: $1\,901\,376 - 1\,140\,826 = 760\,550$

2) Grunnlaget for latent skatt blir beregnet slik: $1\,863\,936 - 1\,118\,362 = 745\,574$

Fordeler man aksjene mellom brødrene hvor den ene har den dominerende eierandelen ved dette generasjonsskifte, vil man få forskjellige verdier på arveavgiften. Det er avhengig av om man verdsetter aksjene til 60 eller 100 % av deres formuesverdi. Ved å verdsette aksjene til 100 % av deres formuesverdi vil Per få en arveavgift på kr 113 600 og Pål en arveavgift på kr 109 900, som utgjør kr 223 500 til sammen. Dersom vi ser på verdsettelsen av aksjene til 60 % av deres formuesverdi, så ser vi at det gir Per en arveavgift på kr 22 400 og Pål får kr 20 400. Samlet blir arveavgiften kr 42 800.

Ved bruk av denne metoden arver Pål kr 37 440 mindre enn Per, siden det er Per som får den dominerende eierandelen i virksomheten. Pål skal derfor kompenseres i neste omgang med penger for dette beløpet.

Vi ser at ved å verdsette aksjene til 60 % av deres formuesverdi sparer brødrene samlet kr 180 700 i arveavgift.

4.2.3 Arvelater selger aksjene til arvingene

Som nevnt må Ola betale en dokumentasjonsavgift på 2,5 % av driftsbyggets omsetningsverdi når han endrer selskapsformen, jf. aal. § 20. Dersom Ola bestemmer seg for å selge aksjene til sønnene ved generasjonsskifte av virksomheten, vil han forvente å få full pris for aksjene. Det vil si at Per og Pål sin inngangsverdi blir lik markedsverdien til aksjene. Dersom vi forutsetter at Ola betalte kr 847 per aksje som er dagens markedspris, må Per og Pål kjøpe disse aksjene for den samme prisen. Derfor vil Olas inngangsverdi være lik sønnenes, siden de endrer selskapsformen rett før generasjonsskiftet.

<i>Arvelater selger aksjene</i>			
Brødrene sin inngangsverdi	847		
		Per	Pål
Eierandel		50,01 %	49,99 %
Antall aksjer		3 269	3 268
Verdi i NOK		2 768 843	2 767 996

Det er ikke mulig å fordele aksjene presist mellom brødrene, den ene må ha en aksje mer enn den andre. Per og Pål ble enige om at Per skulle få en aksje mer enn Pål. For at brødrene skal kunne kjøpe disse aksjene må de mest sannsynlig ta opp lån. Denne verdien fører til at formuen til Ola øker. Siden han ønsker å overføre pengene tilbake til sønnene som en del av generasjonsskiftet, vil han først dekke denne avgiften med inntektene han får på salget av aksjene. For å minimere arveavgiften til sønnene vil Ola overføre en penge gave til svigerdøtrene og barnebarna, innenfor fribeløpet på kr 470 000.

Ola Nordbu har dermed kr 5 536 839 – kr 325 000 = 5 211 839 å fordele mellom sønnene sine, som vil si at de får kr 2 605 919,50 hver. Firdelingen av pengene til Ola, jf. al. § 1, blir dermed slik:

Kona til Per	kr 470 000	Kona til Pål	kr 470 000
De to barna til Per	kr 940 000	De to barna til Pål	kr 940 000
Per	kr 1 195 919,50	Pål	kr 1 195 919,50
Stortingsvedtak for arveavgift, 2012 § 3	kr 1 195 000	Stortingsvedtak for arveavgift, 2012 § 3	kr 1 195 000
<i>Arveavgiften til Per</i>		<i>Arveavgiften til Pål</i>	
kr 470 000 × 0 %	-	kr 470 000 × 0 %	-
kr 330 000 × 6 %	19 800	kr 330 000 × 6 %	19 800
kr 395 000 × 10 %	39 500	kr 395 000 × 10 %	39 500
Sum	59 300	Sum	59 300

Vi ser at dersom Ola selger aksjene til sønnene sine vil de kunne få disse pengene tilbake ved generasjonsskiftet. Men på dette tidspunktet vil Ola også kunne overføre en pengegave til svigerdøtrene og barnebarna, som hjelper å minske arveavgiften til Per og Pål. Vi ser at dette tilfellet fører til at Per og Pål får en arveavgift på kr 59 300 hver som er kr 118 600 i arveavgift til sammen. I tillegg har Per økt sin personlige gjeld med kr 2 768 843 og Pål har økt sin personlige gjeld med kr 2 767 996.

4.2.4 Skattemessige konsekvenser

Som nevnt tidligere er arven ikke skattepliktig som inntekt, jf. sktl. §§ 5-1 og 5-2, men det er arveavgiften som blir ”skatten” arvingene betaler til staten. På denne måten unngår de dobbeltbeskatning.

Etter gjennomføringen av generasjonsskifte vil arvelaters formue senkes med verdiene til aksjene. Den skattemessige fordel for arvelater er dermed at han ikke behøver å betale så mye i formueskatt.

Arvingene vil på den andre siden overta alle disse verdiene og dermed få en større formue. Den skattemessige konsekvensen blir dermed at de må betale mer i formueskatt. For virksomheten vil det ikke være noen skattemessige konsekvenser, siden det er arvingene som overtar alle de skattemessige verdiene ved generasjonsskiftet. Bestemmer brødrene seg for å selge virksomheten, kan de selge den med alle de skattemessige verdiene virksomheten inneholder.

Vi ser at å fordele A og B aksjer og at de eier i lag der den ene har dominerende eierandel gir lik samlet arveavgift for brødrene. Når arvelater selger aksjene til arvingene gir det en lavere arveavgift enn de andre eksemplene, men siden det øker gjelden til brødrene så betydelig er det ikke realistisk for dem å bruke dette alternativet. Det er best for dem er å verdsette aksjene til 60 % av deres formuesverdi, fordi dette alternativet gir en lavere arveavgift og fører ikke til store private lån. Men valget mellom hvilken metode som er best, A og B aksjer eller at de arver i lag og den ene har dominerende eierandel, fant vi ut hadde relativt små forskjeller.

4.3 Konsekvensene ved det fremtidige salget av aksjene

Kontinuitetsprinsippet handler om at arvingen går inn i arvelaters inngangsverdi, skattemessige posisjoner, skjermingsfradrag og skjermingsgrunnlag. Derfor vil bruken av denne ”rabatten” etter aal. § 11A, føre til at arvingens nye inngangsverdi reduseres og beskatningen på det fremtidige salget på aksjene vil stige. Velger man derimot å verdsette aksjene til 100 % av deres formuesverdi vil de få en høyere inngangsverdi og derfor blir beskatningen på det fremtidige salget redusert.

Vi ønsker derfor å vise dette med utgangspunkt i vår virksomhet. Siden brødrene ser på dette som en voksende virksomhet, forventer de derfor at de skal klare å utvide og forbedre den. Når de skal selge noen av aksjene sine i framtiden, forutsetter vi at verdien på aksjene vil øke. Vi tar som utgangspunkt at per aksje i 2025 vil ha en verdi på kr 1000. Ønsker Per eller Pål å selge aksjene sine i 2025, fordi de har fått en god økning i verdi, vil de få en skattepliktig gevinst. Vi forutsetter at de ikke har noe ubenyttet skjermingsfradrag.

Vi viser her forskjellen mellom å verdsette aksjene til 60 og 100 % av deres formuesverdi:

	100 %		60 %
Utgangsverdi per aksje	kr 1000,00		kr 1000,00
Inngangsverdi per aksje	kr 826,00	kr 826 × 60 %	kr 495,60
Ubenyttet skjermingsfradrag	-		-
Skattepliktig gevinst	kr 174,00		kr 504,40
Skatt per aksje	kr 174 × 28 % =	kr 48,72	kr 504,4 × 28 % =
			kr 141,23

Vi ser dermed at ved å verdsette aksjene til 60 % av deres formuesverdi får arvingene en lavere inngangsverdi enn når de verdsetter aksjene til 100 %. Å verdsette aksjene til 60 % gir en lavere arveavgift og vi velger derfor å bruke dette alternativet. Dette fører til at arvingene må betale kr 141,23 per aksje i skatt ved dette fremtidige salget, som tilsvarer kr 92,51 mer per aksje enn når man verdsette aksjene til 100 % av formuesverdien.

Hadde man bestemt seg for å selge aksjene etter generasjonsskiftet ville det vært naturlig å verdsette aksjene til 100 %, fordi arveavgiftssatsene er mye lavere enn skattesatsen. Siden dette er en familiebedrift forutsetter vi at arvingene ikke kommer til å ville selge aksjene sine, men kanskje å overføre dem til neste generasjon når den tiden kommer. Derfor er det best for denne generasjonen å verdsette aksjene til 60 % av deres formuesverdi.

Normalt sett vil det ikke være noe problem at to brødre eier og driver i lag, men ved neste generasjonsskifte vil det bli fjernere slektskap siden de er kusiner og fettere. Dette kan føre til større utfordringer.

4.4 Dersom aksjenes formuesverdi var på 30 mill.

Hadde aksjene hatt en formuesverdi på 30 millioner ville brødrene kunne bruke aal. § 11A og verdsett aksjene til 60 % av deres formuesverdi opptil 10 millioner og resten til 100 %. De kan allikevel velge om de ønsker å verdsette alt til 100 % eller bare noe av det.

A og B aksjer

Når arvelater fordeler aksjene i A og B klasser, vil arvingene få B aksjer mens arvelater sitter med en liten andel A aksjer. Som sagt er det vedtektene som presiserer hvilke av aksjeklassene som har stemmerett å utbytterett. Som vårt eksempel tidligere er det A aksjene som har stemmeretten.

Verdsetter de første 10 millioner til 60 % og resten til 100 % av formuesverdien

		Arvelater	Arving	Arving
Eierandel		0,02 %	49,99 %	49,99 %
Formuesverdien		600 000	14 997 000	14 997 000
60 % inntil 10 mill.	10 000 000 × 60 %		6 000 000	6 000 000
100 % over 10 mill.			4 997 000	4 977 000
Samlet 60 og 100 %	jf. sktl. § 9-7		10 997 000	10 997 000
Latent skatt ¹⁾	kr 4 000 000 × 20 %		800 000	800 000
Fradrag for dokumentavgiften	jf. aal. § 20		162 500	162 500
Arveavgiftsgrunnlaget			10 034 500	10 034 500
Arvundet til 1000	Stortingsvedtak for arveavgift, 2012 § 3		10 034 000	10 034 000
<i>Arveavgift</i>	kr 470 000 × 0 %		-	-
	kr 330 000 × 6 %		19 800	19 800
	kr 9 234 000 × 10 %		923 400	923 400
	Sum		943 200	943 200

1) Grunnlaget for latent skatt blir beregnet slik: 14 997 000 – 10 997 000 = 4 000 000

Verdsetter alt til 100 % av formuesverdien

		Arvelater	Arving	Arving
Eierandel		0,02 %	49,99 %	49,99 %
Formuesverdien	jf. sktl. § 9-7	600 000	14 997 000	14 997 000
Fradrag for dokumentavgiften	Jf. Aal. § 20		162 500	162 500
Arveavgiftsgrunnlaget			14 834 500	14 834 500
Avrundet til 1000	Stortingsvedtak for arveavgift, 2012 § 3		14 834 000	14 834 000
<i>Arveavgift</i>	kr 470 000 × 0 %		-	-
	kr 330 000 × 6 %		19 800	19 800
	kr 14 034 000 × 10 %		1 403 400	1 403 400
	Sum		1 423 200	1 423 200

Verdsettes alle aksjene til 100 % av deres formuesverdi vil arvingene få en samlet arveavgift på kr 2 846 400. Vi ser at dersom de verdsetter aksjene inntil 10 mill. til 60 % av deres formuesverdi og resten til 100 %, så vil arvingene få en samlet arveavgift på kr 1 886 400.

En har den dominerende eierandel

Når arvingene arver aksjene i lag men hvor den ene har dominerende eierandel i virksomheten, kan de med bruk av de forskjellige verdsettelsesprosentene og få forskjellig arveavgift. Vi illustrerer det på denne måten:

Verdsetter de første 10 millioner til 60 % og resten til 100 % av formuesverdien

		Arving	Arving
Eierandel		50,5 %	49,5 %
Formuesverdien		15 150 000	14 850 000
Verdsettes til 60 %	10 000 000 × 60 %	6 000 000	6 000 000
Verdsettes til 100 %		5 150 000	4 850 000
Samlet 60 og 100 %	jf. sktl. § 9-7	11 150 000	10 850 000
Latent skatt	× 20 %	¹⁾ 800 000	²⁾ 800 000
Fradrag for dokumentavgift	Jf. Aal. § 20	162 500	162 500
Arveavgiftsgrunnlag		10 187 500	9 887 500
	Stortingsvedtak for		
Avrundet til 1000	arveavgift, 2012 § 3	10 187 000	9 887 000
<i>Arveavgift</i>	kr 470 000 × 0 %	-	-
	kr 300 000 × 6 %	19 800	19 800
	> kr 800 000 × 10 %	938 700	908 700
	Sum	958 500	928 500

1) Grunnlaget for latent skatt blir beregnet slik: 15 150 000 – 11 150 000 = 4 000 000

2) Grunnlaget for latent skatt blir beregnet slik: 14 850 000 – 10 850 000 = 4 000 000

Verdsetter alt til 100 % av formuesverdien

		Arving	Arving
Eierandel		50,5 %	49,5 %
Formuesverdien		15 150 000	14 850 000
Fradrag for dokumentavgift	Jf. Aal. § 20	162 500	162 500

Arveavgiftsgrunnlag		14 987 500	14 687 500
Avrundet til 1000	Stortingsvedtak for arveavgift, 2012 § 3	14 987 000	14 687 000
<i>Arveavgift</i>	kr 470 000 × 0 %	-	-
	kr 300 000 × 6 %	19 800	19 800
	> kr 800 000 × 10 %	1 418 700	1 388 700
	Sum	1 438 500	1 408 500

Verdsettes alle aksjene til 100 % av deres formuesverdi vil arvingene få en samlet arveavgift på kr 2 847 000. Men vi ser at dersom de verdsetter de aksjene inntil 10 mill. til 60 % av deres formuesverdi og resten til 100 %, får arvingene en samlet arveavgift på kr 1 887 000. I dette tilfellet får arvingen med den dominerende eierandelen kr 300 000 mer i aksjeverdi enn den andre. Dette kompenseres i neste omgang.

Selger aksjene

Å selge aksjene til arvingene i dette tilfellet er ikke særlig sannsynlig, siden det er snakk om så høye verdier. Velger man et slikt tilfelle må arvingene kjøpe aksjene til 30 millioner, og dermed få pengene tilbake som arv.

	Arving	Arving
Eierandel	50,01 %	49,99 %
Verdi i NOK	15 003 000	14 997 000

Det er urealistisk å påta seg så mye gjeld, og derfor er ikke dette et realistisk alternativ å bruke.

Når man bruker arveavgifts metoden der de fordeler A og B aksjer, ser vi at arvingene sparer til sammen kr 960 000 i arveavgift ved å følge verdsettelsesmetoden i aal. § 11A. Altså hvor de verdsetter de første 10 mill. til 60 % av deres formuesverdi og det resterende beløpet til 100 % av formuesverdien. Når vi ser på senarioet hvor arvingene arver i lag og den ene sitter med dominerende eierandel, kommer vi også her fram til at de sparer kr 960 000 i arveavgift til sammen .

5 Konklusjon

Et generasjonsskifte av et enkeltpersonforetak vil kunne føre til konflikter mellom arvingene, siden det kun er en som kan overta et enkeltpersonforetak. I vårt eksempel er det kun Per som er interessert i å overta virksomheten og derfor oppstår ikke denne konflikten. Men når Per overtar virksomheten må han kjøpe ut sin bror og betale arveavgiften. Pål trenger kun å betale arveavgiften. For å kunne kjøpe ut sin bror må Per mest sannsynlig ta opp et stort lån, og dette kan ha negative konsekvenser for virksomheten. Ved et slikt tilfelle vil det være lurt å endre selskapsform og gjennomføre generasjonsskifte i et aksjeselskap.

Ved å endre selskapsform vil generasjonsskifte ta utgangspunkt i aksjenes formuesverdi, og det er dermed disse verdiene som skal fordeles. Når de endrer selskapsform blir Pål mer interessert i virksomheten, siden han ikke blir personlig ansvarlig for virksomheten, og derfor ønsker han å være med i driften av virksomheten. På denne måten vil aksjene kunne fordeles mellom brødrene. Vi har valgt å se på to av arvemåtene ved et generasjonsskifte i et aksjeselskap.

Dette er en fremstilling av den samlede arveavgiften til brødrene i enkeltpersonforetaket og aksjeselskapet.

Enkeltpersonforetak

Samlet arveavgift	955 800
-------------------	---------

<i>Aksjeselskap</i>	60 %	100 %
----------------------------	-------------	--------------

A og B aksjer

Samlet arveavgift	42 800	223 400
-------------------	--------	---------

Arver i lag der den ene broren har dominerende eierandel

Samlet arveavgift	42 800	223 500
-------------------	--------	---------

Arvelater selger aksjene til arvingene

Samlet arveavgift	118 600
-------------------	---------

Vi ser at arveavgiften blir relativt lik når brødrene arver aksjene verdsatt til 100 % av deres formuesverdi, uavhengig av hvilken metode de bruker. Det eneste er at de får kr 100 mer ved å bruke metoden hvor den ene broren har dominerende eierandel. Ved å verdsette aksjene til 60 % av deres formuesverdi får brødrene en lik arveavgift uansett hvilke av de to metodene de velger å bruke.

For et enkeltpersonforetak vil den skattemessige konsekvensen for Per være at avskrivningsgrunnlaget på driftsmidlene endres. Ellers vil arvingene få økt formue uavhengig av hvilken selskapsform man bruker, men størrelsen på denne formuen er annerledes ved valg av selskapsform. Arver man et enkeltpersonforetak vil formuen øke mer enn når man arver aksjene i et aksjeselskap. De skattemessige verdiene i virksomheten følger virksomheten uansett hvilken selskapsform virksomheten har.

Siden vi forutsetter at brødrene ønsker å beholde aksjene og kanskje overføre dem videre til neste generasjon, trenger vi ikke å tenke på den evt. skattepliktige gevinsten ved salg av aksjene. Derfor er det naturlig for dem å verdsette aksjene til 60 % av deres formuesverdi for å minke på arveavgiften.

Til og med når verdiene på aksjene økes betydelig, ser vi likhetene mellom de to gunstige arvemethodene. Altså når man fordeler A og B aksjer og når brødrene arver i lag hvor den ene har den dominerende eierandelen. Å kjøpe aksjene blir mindre gunstig jo mer verdiene øker, fordi det gir tilsvarende økning i arvingenes private gjeld.

I vår oppgave konkluderer vi med at det er best for denne virksomheten å endre selskapsform før de gjennomfører generasjonsskiftet. Ikke kun for å spare arveavgift, men også fordi ved å velge dette alternativet vil virksomheten ikke trenge å ta opp så mye gjeld. Vi ender derfor med at det beste alternativet for denne virksomheten, vil være at brødrene arver i lag og hvor Per får den dominerende eierandelen. I dette tilfellet får Ola kommet seg ut av virksomheten, og kan få muligheten til å pensjonere seg.

Det vil ikke si at dette gjelder for alle virksomheter som skal gjennomføre et generasjonsskifte. Alle generasjonsskifter og bedrifter er forskjellige og det må foretas grundig planlegging før man utfører et generasjonsskifte. Vi vil anbefale alle som gjennomfører generasjonsskifte med store verdier å ta kontakt med en god skattejurist. Generasjonsskifte er komplisert, og det kan være store penger å spare på å få hjelp av noen som kan dette skikkelig.

6 Litteraturliste

- Aksjeloven. (1997). *Lov om aksjeselskaper av 13. juni 1997 nr 44*. Hentet 10. februar 2012 fra <http://lovdata.no/all/hl-19970613-044.html>
- Altinn¹. (2011, 8. april). *Enkeltpersonforetak*. Hentet 9. februar 2012 fra <https://www.altinn.no/no/Starte-og-drive-bedrift/Forberede/Velge-organisasjonsform/Enkeltpersonforetak/>
- Altinn². (2012, 16. januar). *Aksjeselskap AS*. Hentet 9. februar 2012 fra <https://www.altinn.no/no/Starte-og-drive-bedrift/Forberede/Velge-organisasjonsform/Aksjeselskap-AS/>
- Arveavgiftsloven. (1964). *Lov om avgift på arv og visse gaver av 19. juni 1964 nr. 14*. Hentet 10. februar 2012 fra <http://lovdata.no/all/hl-19640619-014.html>
- Arveloven (1972). *Lov om arv m.m. av 3. mars 1972 nr. 05*. Hentet 11. mai 2012 fra <http://www.lovdata.no/all/hl-19720303-005.html>
- Brønnøysundregisteret¹ (2010). Diagrammer og tall. Hentet 17. april 2012 fra <http://arsmelding.brreg.no/downloads>
- Brønnøysundregisteret² (2009). Årsmelding. Hentet 17. april 2012 fra http://www.brreg.no/organisasjon/2009/Br_aarsmelding2009.pdf s. 30
- Dokumentavgiftsloven (1975). *Lov om dokumentavgift av 12. desember 1975 nr. 59*. Hentet 10. mai 2012 fra <http://lovdata.no/all/hl-19751212-059.html>
- Fallan, L. (2011) *Innføring i skatterett 2011-2012: For økonomisk-administrativ høyskolestudiet (29. utg.)*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Finansdepartementet (2012). *Avgiftssatser for 2012*. Hentet 10. mai 2012 fra http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/tema/skatter_og_avgifter/avgiftssatser-2012.html?id=660143
- Grette (u.å.). *Generasjonsskifte*. Hentet 1. mars 2012 fra <http://www.grette.no/Global/Brosjyrer/Generasjonsskifte.pdf>

- Idunn (2010). *Nye arveavgiftsregler ved arv av ikke børsnoterte aksjer – tilpasningsmuligheter*. Hentet 28. februar 2012 fra <http://www.idunn.no/ts/skatt/2010/03/art04>
- KPMG (2009). *Selskapsbeskatning*. Hentet 1. mars 2012 fra http://www.kpmg.no/arch/_img/9456693.pdf
- Kunnskapssenteret (2005, 28. februar). *Aksjeselskap (AS)*. Hentet 7. februar 2012 fra <http://www.kunnskapssenteret.com/articles/3126/1/Aksjeselskap-AS/Rad-og-tips-knyttet-til-valg-av-aksjeselskap-som-selskapsform.html>
- Larsen, T.& Busvold, B. (2009) *Arv og generasjonsskifte*. Oslo: Den norske Revisorforeningen.
- Lederkilden¹ (u.å.). *Substansverdi*. Hentet 10. februar 2012 fra <http://www.lederkilden.no/oppslag/ordliste/substansverdi>
- Lederkilden² (u.å.). *Bokført verdi*. Hentet 10. februar 2012 fra <http://www.lederkilden.no/oppslag/ordliste/bokfort-verdi>
- Merkur (). *Norsk næringsliv i et historisk perspektiv*. Hentet 10. mai 2012 fra <http://merkur3.cappelendamm.no/c358190/merkurmodul/vis.html?tid=360357>
- Revisorforeningen (2009). *Generasjonsskifte i aksjeselskaper*. Hentet 19. januar 2012 fra revregn.no/pdf/2009/5-47-53.pdf
- Skatteetaten¹. (2011, 27. desember). *Arveavgift*. Hentet 10. februar 2012 fra <http://www.skatteetaten.no/no/Tabeller-og-satser/Arveavgift/2012/>
- Skatteetaten². (2012, 2. februar). *Skattereglene for skog- og jordbruk*. Hentet 9. februar 2012 fra <http://www.skatteetaten.no/no/Artikler/Skattereglene-for-jord--og-skogbruk---kortfattet-informasjon-om-endringer/>
- Skatteetaten³ (2011, 21. oktober). *Arv eller gave av aksjer og andeler*. Hentet 5. mars 2012 fra <http://www.skatteetaten.no/no/Artikler/Arv-eller-gave-av-aksjer-og-andeler/?chapter=172730#kapitteltekst>
- Skatteetaten⁴ (2012, 3. februar). *Rettledning til RF-1098 Formue av næringseiendom*. Hentet 10. mai 2012 fra <http://www.skatteetaten.no/upload/skjemaer/2011/RF-1099B.pdf>

Skatteloven. (1999). *Lov om skatt av formue og inntekt av 26. mars 1999 nr. 14*. Hentet 10. februar 2012 fra <http://lovdata.no/all/hl-19990326-014.html>

Statistisk sentralbyrå (2012, 1. januar). *Vel 487 000 bedrifter ved starten av 2012*. Hentet 14. mars 2012 fra <http://ssb.no/bedrifter/>

Stortingsvedtak om arveavgift, 2012 (2012). *Stortingsvedtak om avgift til statskassen på arv og gaver for budsjettåret 2012 (FOR 2011-11-24 nr. 1152)*. Hentet 29. februar 2012 fra <http://lovdata.no/for/sf/sv/xd-20111124-1152.html>

Universitetet i Oslo (2011, 7. september). *30 Arv og generasjonsskifte*. Hentet 23. januar 2012 fra <http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS5981/h11/undervisningsmateriale/kap%2030%20Zimmer-1.pdf>